

Brood als geschenk van God

Voorganger: Ds. Jurjen Zeilstra
Regenboogkerk Hilversum

Schriftlezing Oude Testament: Jozua 4,19 – 5,12

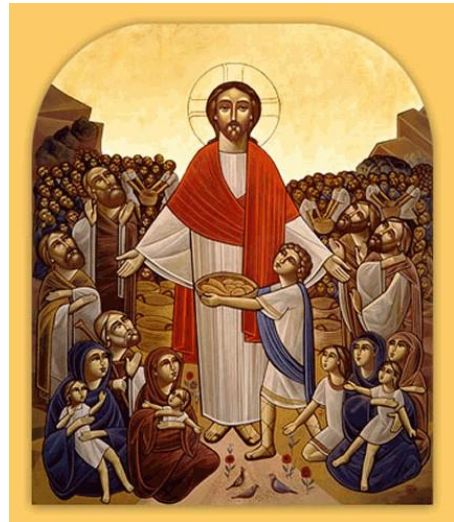
Schriftlezing brieven: Efeziërs 2, 4-10

Schriftlezing Evangelie: Johannes 6, 1-15

Inleiding

Brood als symbool voor ons dagelijks leven, niet zozeer als verdienste, maar als gave van God te ervaren is in Israël een heel oud thema direct verbonden met het beloofde land, *eretz Israel*. In die belofte is het dat de evangelist Johannes Jezus het brood laat delen zonder ophouden, terwijl het Pascha nabij is. Deze belofte mogen wij ook op ons eigen leven betrekken en dat van anderen.

Thema: Brood als geschenk van God

Wonderbare spijsvermenigvuldiging,
Koptische icoon

Overdenking

Gemeente van Christus,
het heiligdom Gilgal bij de rivier de Jordaan, het is voor de stammen van Israël in een ver verleden, ooit een sacrale plek van ontmoeting geweest.¹ Hier moet eeuwenlang de plechtige viering van een verbindende liturgie hebben plaatsgevonden. Het woord Gilgal betekent 'steenkring' of 'wentelwal', maar er gaat in het Hebreeuws ook een werkwoord in schuil dat met 'afwentelen' kan worden vertaald. Te midden van grote Hunebedachtige megalieten werd door de stammen van Israël gevierd dat God de slavernij en alle wanhoop en ongeloof en zondegevoelens daaraan verbonden, van Israël had afgewenteld en dat zij mochten leven als vrije mensen in de ruimte van een vrij land.

Hier in Gilgal kwam alles bij elkaar. Dit is een kruispunt van herinnering en het verzamelen van moed voor de toekomst. Gilgal is een oversteekpunt in de tijd. Moedelozen hebben zich laten inspireren. Ten dode opgeschrevenen zijn opgestaan tegen verdrukking. Zij aanvaardden het leven zelf, in zijn volle reliëf, in de naam van de Schepper. Dit is dus een doortocht die een intocht werd in het beloofde land, niet eens in de eerste plaats letterlijk, maar geestelijk; Hier kwamen de generaties bijeen die het leerden elkaar de verhalen te vertellen die betekenis gaven aan het leven, wanneer de kinderen vroegen aan de ouders 'wat hebben deze stenen te betekenen?'; De inwijding in het verbond met God van telkens weer nieuwe leden van de gemeenschap, zoals Israël het had geleerd, door middel van de verbondsrite van de besnijdenis; En niet te vergeten de feestelijke viering van het Pascha als het feest van de uittocht uit de slavernij, terwijl ze brood aten, niet gemaakt van graan opgegroeid als opbrengst door hun eigen inspanningen. Nee, het brood dat ze aten was gebakken van graan dat er gewoon was, in de beleving van Israël een genadegeschenk van God.²

¹ Vgl. Kotter, W.R., 'Gilgal' in: Freedman, D.N. (ed.), *The Anchor Bible Dictionary*, II, New York/London 1992, 1022-1024. En: J. Zeilstra, 'Wat betekenen deze stenen voor jou?' in: 'De merkstenen van Jozua. Dertien preken bij het bijbelboek Jozua', Hilversum 1997.

² R.G. Boling, 'Joshua, Book of' in: Freedman, D.N. (ed.), *The Anchor Bible Dictionary*, III, H-J, New York/London 1992, 1008.

Er wordt niet ingegaan op de vraag waar dat graan dan vandaan kwam, uit de natuur of van door anderen verlaten velden. Van wie zijn die velden dan geweest? Die vraag zou beslist horen bij de historische beschrijving en eerlijk beantwoord moeten worden. Maar wat hier beschreven wordt is geen geschiedenis. Het is liturgie en hier wordt gevierd dat het land als belofte, dat in goede Hebreeuws *eretz Israël* als het beloofde land ten diepste bestaat in vruchten van genade. Zwervers komen thuis in gastvrijheid.

De historische en antropologische achtergrond is die van een aantal losse stamverbanden levend in nederzettingen, kleine stadjes en dorpjes. Het is een sedentaire cultuur geworden. Dat wil zeggen men vooral van de landbouw leeft, leeft in dorpjes en op boerderijtjes. Er zijn akkertjes die worden ingezaaid. Maar het is hard werken en ieder jaar moet je maar zien wat ervan terecht komt. Tegelijk en in het geheugen van mensen is de nomadische samenleving van herders en bedoeïenen niet ver weg. Voorouders hebben gezworven en zijn in hun bestaanszekerheid nog onzekerder geweest, altijd afhankelijk van waterbronnen. Nu eens leefden ze hier, dan weer daar. Die voorouders leefden in tenten. Israël denkt aan Abraham en zegt:

Mijn vader was een zwervende Arameeër. Hij trok naar Egypte en woonde daar als vreemdeling met een handvol mensen, maar ze groeiden uit tot een groot en zeer machtig volk.³

Hun vrijheid kon groot zijn, maar ook konden gewelddadige stammenoorlogen of onderdrukking zomaar leiden tot slavernij. Oorlog en hongersnood konden volgend jaar aan de orde zijn. Egypte werd voor Israël een slavenhuis. Het leven was fundamenteel onzeker.

Als Jezus dan brood gaat delen met velen, kort voor het Pascha, klinkt deze achtergrond mee. Kan Filippus geloven dat God het is die mensen voedt? Kunnen zij het brood en de vissen aanvaarden, niet als de vruchten van hun eigen inspanningen, maar als genadegaven die hen worden aangereikt door een kind en die zich in de handen van Jezus, lees door het geloof in hem en zijn boodschap, zegenrijk vermenigvuldigen? Zou het zo zijn dat zij die symbooltaal kunnen verstaan? Kunnen zij, kunnen wij, nog volop vieren dat God goed is, ook in onze onzekere tijden?

Wij waren het niet meer zo gewend, rekening te houden met de wisselvalligheden van de geschiedenis. Onze grootste zorgen leken, bij wijze van spreken, een tijdlang te zijn of de volgende vakantie wel snel genoeg zou komen. Een hele generatie die daarmee is opgegroeid. Te durven leven in het vertrouwen dat er, ook in coronatijden, een God is die mee gaat, spreekt vandaag geenszins vanzelf. Brood als symbool voor ons dagelijks leven, niet zozeer als verdienste, maar als gave van God te ervaren is niet een vanzelfsprekende omschrijving van de werkelijkheid in termen van oorzaak en gevolg. Zo te durven denken is loslaten. Dat zal niet alleen gaan om eten en drinken, maar ook om vrijheid in ruimte, om ziekte en gezondheid, om aandacht van de generaties voor elkaar zonder elkaar krampachtig vast te houden, om het vinden van kostbare vormen om lief en leed te delen.

Sommigen zouden Jozua wel uit de bijbel willen knippen, omdat zou gaan om de gewelddadige veroveringen van Israël. Ik zie dit als een misverstand. Zeker, het zijn oeroude teksten en geweld speelt in deze verhalen een rol die in de geloofsbeleving van de meesten van ons onaanvaardbaar is. Maar veel meer dan als een krijgshaftig boek van veroveringen, hebben wij de eerste helft van het bijbelboek Jozua te lezen als een echt liturgisch bedoeld boek. Israël heeft dit gevierd. Een mooi voorbeeld is de verovering van Jericho.

³ Deuteronomium 26,5

Niet door het zwaard vielen de muren, maar door het ceremonieel om de stad heen trekken en het blazen van de ramshoorn. Jozua biedt werkelijk een handboek voor de liturgie, met talloze verhalen die waarschijnlijk ooit werkelijk werden nagespeeld. Het zijn in scene gezette liturgieën met rollenspelen, vormend ook voor ons als het gaat om het gestalte geven aan Godsbeleving. Zo kijkt de evangelist Johannes naar Jezus en ziet hij hem het Godsvolk onderweg opnieuw met een maaltijd stichten als eenheid waarbij voor de twaalf stammen twaalf manden overblijven die door twaalf leerlingen worden verzameld. Iedere leerling van Jezus een mand extra. Zij staan symbool voor het tegoed van Israël in het door God beloofde land.

In het vierde evangelie vinden we, veelbetekenend, geen instelling van het Avondmaal. Tijdens de laatste maaltijd wast Jezus de leerlingen de voeten. Dat moet op die plaats genoeg zijn. Maar hier, op de berg, met al die duizenden, hier wordt gegeten uit Gods hand. Hier wordt gevierd dat één kind dat naast Jezus staat genoeg kan aanreiken voor velen, ook voor ons. Of zouden wij zelf dat kind kunnen zijn?

Amen.

Uitzending en zegen

Waar je ook bent, hoe je je ook voelt,
weet het een gezegend mens te zijn.

Onze God schenkt ons het leven, niet vanwege verdienste, maar omwille van liefde. En als God iets begint, dan mogen wij geloven dat hij dat niet los zal laten, ook niet in moeilijke tijden. Wij gaan met God, telkens weer en zonder ophouden.

De genade van Jezus Christus,
de liefde van God,
de verbondenheid met de heilige Geest
is met jullie allen.

